

8. sešit

J E Ž Í Š Z N A Z A R E T A

Ú V O D :

Mnoho lidí dnes už nemůže věřit tak naivně, jako snad věřily dřívější doby. Prožitek lidské moci nad světem a prožitek lidské bezmocnosti ve světě uvádějí v pochybnosti obraz Boha, který byl po staletí pro křesťanstvo samozřejmostí.

Touměrou, jakou se tato stává naléhavější, totiž otázka, může-li Bůh, jak se v něj tradičně věřilo, dát ještě životu smysl, stává se naléhavou jiná otázka; stává se snad v Ježíši z Nazareta zjevný smysl života; může dát světu to, co mu dává smysl; lásku? Tato otázka se klade zároveň kritičtěji, protože ví, že nám Kristův obraz byl tradován církví a tím i církví vykládán - a protože je obava, že tento obraz Krista může být nedorozuměním, že by mohl být mylným výkladem.

Tak se stává otázka po smyslu života a světa pro mnoho lidí otázkou po Ježíšovi, jaký opravdu byl, po historickém Ježíšovi. Uvážíme-li ji přesně, je to vlastně otázka dvojí: Má to, co církev kázala po velikonocích a na základě svého prožitku velikonoc, nashý základ v tom, co tento Ježíš konal a učil před velikonocemi? A dále: Je to, co Ježíš před velikonocemi konal a učil, vůbec v sobě a ze sebe pochopitelné, nebo to nemá nutně vztah k tomu, co potom učinila zjevným událost zmrtvýchvstání? Je to otázka položená církví, zda je onen jí zvěstovaný vzkříšený Kristus vskutku ukřižovaný Ježíš z Nazareta, a je to otázka položená tomu, kdo by se chtěl spokojit s "Ježíšem z Nazareta", zda takový obraz Krista přece jen nezaostává za "tajemstvím Krista".

Tato dvojí otázka bude sledována ve všech jednotlivých otázkách tohoto sešitu. Co učil, co vykonal, jak chápal sebe a svůj úkol? Kdo na tom sám hledá a najde odpověď z písma sv., tomu se ujasní i trvalý význam tohoto Ježíšova života; pro život církve, pro vlastní život, "pro život světa" (Jan 6,51).

O b s a h :

1. O T Á Z K A P O H I S T O R I C K É M J E Ž Í Š I

1.1 E v a n g e l i a - c e s t a k h i s t o r i c -
k é m u J e ž í š i ?

1.11 Evangelia nejsou "život Ježíšův"

1.12 Historicky spolehlivý celkový obraz

1.2 Z p ů s o b p ř í s t u p u k h i s t o r i c k é -
m u J e ž í š i

1.21 Ježíš jako člověk své doby

1.22 poznání Ježíše na pozadí doby

1.3 H i s t o r i c k ý r á m e c J e ž í š o v a
ž i v o t a

1.31 základní data a základní skutečnosti

1.32 Mimokřesťanská svědectví

1.33 přístup k Ježíši Kristu skrze křesťanskou tradici

2. P Ř Í S L I B B O Ž Í

2.1 V y h l á š e n í B o ž í h o k r á l o v s t v ě

2.11 Soudobé pozadí poselství Ježíšova

2.12 Ježíšovo poselství o nastávajícím království Božím

- přicházející od Boha

- očekáváno v brzkém čase

- nevypočitatelné

- 2.13 Ježíšovo poselství o království Božím, které již přišlo
 - v Ježíšově zvěstování
 - v Ježíšových činech
- 2.14 Ježíšovo poselství o nastávající spáse
 - spása pro ztracené
 - spása skrze spasitelnou lásku Boží
 - spása Boží v Ježíši
- 2.15 Ježíšovo zvěstování jako kritika a výzva:
 - kritika těch, kteří se považují za spravedlivé
 - výzva k novému smýšlení
- 2.16 Ježíšova výzva k pravému lidství

2.2 N o v ý p o m ě r k B o h u

- 2.21 Bůh - Otec Ježíše
 - 2.22 Bůh - náš Otec skrze Ježíše
- 2.3 Otázky a úkoly

3. P O Ž A D A V E K B O Ž Í

3.1 N o v ý d r u h p o s l u š n o s t i

- 3.11 Obrácení k činné poslušnosti
- 3.12 Nová poslušnost - nikoli "dílo" člověka
- 3.13 Nová poslušnost - dar od Boha
- 3.14 Nová poslušnost - nikoli "poslušnost zákona"
- 3.15 Osvobození z područí zákona
- 3.16 Osvobození z područí zákona - ve prospěch člověka

3.2 N o v ý v ý k l a d B o ž í v ů l e

- 3.21 Člověk před skutečností vůle Boží
- 3.22 Láska k Bohu a láska k bližnímu - láska k Bohu y lásce k bližnímu

3.3 O t á z k y a k ů k o l y

4. J E Ž Í Š O V A " Ú L O H A "

4.1 J e ž í š p ř i n á š í B o ž í k r á l o v s t v í

4.2 V J e ž í š i j e t u " B ů h p r o n á š ě "

4.21 Ježíš - člověk s nárokem Boha

4.22 Ježíš - "pozemský tvar bytí lásky Boží"

4.23 Ježíš - Bůh, který se stal člověkem

4.3 J e ž í š o v a s m r t - d ů s l e d e k j e h o
s p á s o n o s n é p o s l u š n o s t i

4.31 Ježíš ochoten k naprosté poslušnosti

4.32 Ježíšova naprostá poslušnost - základ spásy

4.4 Ž i v o t k ř e s t a n ů - n á s l e d o v á n í
K r i s t a

1. O T Á Z K A P O H I S T O R I C K Ě M J E Ž Í Š I

1.1 E v a n g e l i a - c e s t a k h i s t o r i c - k é m u J e ž í š i ?

Mnozí věřící jsou zmateni, slyší-li, že za listy Nového zákona, ba dokonce ani za evangelii nestojí - jako tomu bývá u kronikářů - svědectví očitých svědků, nýbrž že za nimi stojí interpretující zvěstovatelé. "Je-li tomu tak, co ještě zbývá z bible? Je pak ještě hodnověrným poselstvím? Je spolehlivým svědectvím o Ježíši Kristu?"

1.11 Evangelia nejsou "život Ježíšův"

vzhledem k tomuto zvláštnímu rázu zpráv evangelíí není dnešní biblistika vskutku s to napsat "život Ježíšův" ve smyslu obsáhlého životopisu Ježíšova. yždyt evagelisté vlastně neměli historický zájem, který by je vedl k tomu, aby přesně podali činy a slova Ježíšova v jejich časovém sledu. Chtěli zvěstovat Ježíše jako Krista a pána a podle toho uspořádali výběr i seřazení své látky (srv.seš. 6/1.23 a 2.1).

proto také ztroskotal vždy znovu podnikavý pokus evangelické teologie v 19. stol. rekonstruovat na základě biblických textů život Ježíšův. Ještě na rozhraní století se věřilo, že alespoň evangelista Marek reprodukuje historicky spolehlivý rámec a průběh veřejného života Ježíšova a že lze právě z tohoto evangelia rekonstruovat kriticky Ježíšův život.

proti takovému názoru postavil W. Wrede (evangelický teolog 1859-1906) jako výsledek svého zkoumání Markova evangelia tento příkrý rozsudek: "Tento názor a tento postup musí být zásadně sřledán jako falešný. Je nutno otevřeně říci; Marek nemá už skutečný názor o historickém životě Ježíšově." (W.Wrede, Das Messiasgeheimnis in den Evangelien, Göttingen 1963, S. 129).

Kromě toho mohl Albert Schweitzer (1875-1965) dokázat, jak málo každý z teologů, kteří se pokusili vykreslit život Ježíšův, načrtli objektivní obraz života a historické postavy Ježíšovy, jak spíš nechali vplynout bezděčně do svého zpodobení vlastní oblíbené myšlenky a představy.

Biblické texty nepřinášejí tedy to, co se od nich při hledání "života Ježíšova" očekávalo a chtělo. Tento poznatek vedl poté mnohdy k dalekosáhlé skepsi, lze-li vůbec vypátrat něco podstatného o Ježíšově původním působení a o jeho původním poselství. Vrcholu dosáhla tato pochybnost ještě v novější době u proslulého evangeliokého exegety R. Bultmanna (srv. seš. 5/4.15), který se domníval, že může o historickém Ježíši vypovědět jen málo, ale také to nepovažoval za nutné.

1.12 Historicky spolehlivý celkový obraz

Na rozdíl od toho je postoj dnešní biblistiky k otázce po historickém Ježíši opět spíše plný důvěry. po dlouhé fázi rezignace převládá dnes naděje, že je možno ukázat když už ne "život Ježíšův", tedy přece jen charakteristické obrysy poselství a vystoupení Ježíše z Nazareta s velkou historickou jistotou.

"Je příliš zřetelné, co vyprávějí evangelia o Ježíšově poselství, o jeho činech a o jeho historii; je to ještě stále poznamenáno pravostí, svěžestí a výjimečností, jež nebyla překonána ani velikonoční vírou obce a jež bezprostředně poukazují na pozemskou postavu Ježíšovu." (G. Bornkamm, Jesus von Nazaret, Stuttgart 1960, s.21). Tak soudí G. Bornkamm, žák R. Bultmanna.

Wolfgang Trilling na katolické straně vypracovává řadu rysů, jež charakterizují Ježíše v evangeliích a dochází k závěru: "Tento celkový obraz... nelze vymyslet a musí být v celku historicky spolehlivý." (W. Trilling, Fragen zur Geschichtlichkeit Jesu, Düsseldorf 1967, 46).

1.2 Způsob přístupu k historické- mu Ježíši

1.21 Ježíš jako člověk své doby

pokus dostat Ježíše z Nazareta do zorného pole musí být spjat s ochotou vidět a chápat ho jako člověka v jeho době. Přiznání k božství Ježíšovu přece nevyžaduje, aby byl považován naprosto za nadčasovou postavu. Spíš znamená právě to, co se rozumí slovem "vtělení", totiž že se nám stal podobným ve všem kromě hříchu (Žid 4,15), že tedy byl též člověkem své doby. To znamená mimo jiné, že Ježíše nesmíme vkládat prostě své otázky, své problémy, své představy, ale že také jeho otázky, jeho odpovědi, jeho představy neodpovídají jen tak beze všeho a bezprostředně našim vlastním.

Ježíš byl Žid. proto je jistá znalost židovství za doby Kristovy nezbytná pro poznání a chápání svéráznosti Ježíšovy. (Informace o židovství v době Ježíše Krista lze nalézt v knize: J.B.Bauer, Die Zeit Jesu, Stuttgart 1969) Historie jeho života je začleněna do židovských dějin.

"viděno z vnějšku je to postranní, poněkud podivný a přece zas všední příběh Žida, který byl poněkud jako rabín, poněkud jako prorok a něco víc než prorok, který vyvolal rozruch v zapadlém koutě světa, v Galileji a Judeji a v malém Jeruzalémě, uprostřed vyčerpaného národa a za římské okupace, a to svými podivně židovsko-nežidovským slovem a svými charismatickými skutky, který též jako mnozí jiní proroci a učitelé shromažďovali kolem sebe učedníky a žáky, stal se podezřelým u světských i duchovních úřadů, který i u mnohých pobožných vyvolával pohoršení, protože tak přísně a svobodně, tak tvrdě a lidsky vyhlašoval království Boží nyní a zde a v brzké budoucnosti, který nakonec narázil na rozhořčení, odpor, byl zatažen do soudního procesu pro údajnou vzpouru, pravděpodobně i pro rouhání proti Bohu a s pomocí okupační moci byl na kříži popraven jako zločinec. Tento příběh byl v oficiálním světě a u historiků brzy zapomenut..." (H. Schlier; was heisst Auslegung der Heili-

gen Schrift? in: *Besinnung auf das Neue Testament*, Freiburg-Basel-Wien 1964, s. 39).

1.22 poznání Ježíše na pozadí jeho doby

Na základě začlenění života Ježíšova do dějin jeho doby byl učiněn pokus, vyvinout postup k zjištění charakteristických rysů a zvláštností působení historického Ježíše. Přitom se postupuje (zde sledujeme popis tohoto postupu u evangelického exegety H. Brauna) všeobecně takto: Nejprve se hledá nejstarší verze tradice o Ježíši, kterou lze rekonstruovat z textu evangelií.

Připomehne si, že tradice o Ježíši měla před svou konečnou fixací v evangeliích svou historii, v níž byla i mnohostranně obměňována a interpretována (srv. seš. 6/1.24).

Tato nejstarší verze tradice o Ježíši se zkoumá v tom směru, zdali se obsahově kryje s názory tehdejšího židovství nebo se od něho odlišuje. Liší-li se od něho, je tu snaha ptát se na obsah ještě z tohoto hlediska, "Lze takový obsah přisuzovat celkovému myšlení Ježíšovým vyjádřením? Odpovídá celkový obsah celkovému obrazu, který si máme učinit o historickém Ježíši. (Srv. Herbert Braun: *Jesus*, Stuttgart - Berlin 1969, s. 35).

H. Braun upozorňuje práven na "rozkolísaný základ", na němž se právě dnešní biblistika metodicky nalézá. "Neboť celkový obraz, získá-li se solidně, spočívá na součtu jednotlivých pozorování, a přece má sloužit tento celkový obraz opět i jako kritérium pro jednotlivé slovo. přesto se může a musí užívat i toto kritérium, ovšem s citlivou pečlivostí a s opatrnou zdrženlivostí." (H. Braun, tamtéž).

Možnosti, jež z toho vyplývají - vezmeme-li uvedené měřítko - jsou tyto:

1. Obsah výroku odpovídá tehdejšímu židovskému myšlení a mluvení, takže tento výrok není výhradně typický pro Ježíše. přesto může být i velmi původní, je ž í š jej mohl

takto vyslovát. Neboť se zdá, že Ježíš sdílel i jinak do jisté míry soudobé židovské představy.

2. Ježíšův výrok má obsah, který (přes židovskou formulaci) nemůže být odvozen z židovského myšlení, nýbrž je s ním v rozporu, např. k přikázání o lásce k nepříteli. Zde je s velkou pravděpodobností oprávněna domněnka, že máme před sebou původní Ježíšův výrok.

Je oči vidné, že všechny tyto úvahy - jak zdůrazňuje sám citovaný H. Braun - nemohou vést k absolutní jednoznačnosti. Tato nejistota doprovází nutně pátrání po Ježíšovi. přesto není zásadně nemožné dát se do hledání. Je jen třeba být si vědom omezenosti vlastních metodických možností. W. Trilling formuluje jako proto jako „pravidlo“: „pro většinu událostí a výroků nelze v jednotlivostech podat pozitivní důkaz - novozákonní spisovatelé si však zaslouhují všeobecně vysokou hodnověrnost.

To znamená: nemohu pozitivně dokázat, že Kristus uzdravil shrbenou ženu (Lk 13,10-17). Mohu však z celkového svědectví evangelií s určitostí vysledovat, že Ježíš vůbec konal zázraky. Nemohu doložit, že Ježíš pravil: „Je lehčí, aby velbloud přešel uchem jehly, než aby vešel bohatec do království Božího,“ (Mk 10,25), ale musím to považovat za hodnověrné v souvislosti s jinak dosvědčeným postojem Ježíšovým k bohatým a k bohatství a zejména pro pregnantní a původní formu.: (W. Trilling, tamtéž, str. 43).

1.3 H i s t o r i c k ý r á m e c J e ž í š o v a ž i v o t a

1.3.1 základní data a základní skutečnosti

Ochota a požadavek vidět a chápat Ježíše i jako člověka jeho doby vyžaduje, a bychom měli jasno, do jakého časového, prostorového a kulturního rámce ho máme zařadit, jaké je tedy jeho místo v profánní historii.

Jisté poznatky dnešního bádání historického připouštějí

tyto výpovědi: Ježíš byl Žid. pocházel z Nazareta v Galileji a snad se narodil v Betlémě. Jeho rok narození spadá pravděpodobně do posledních let života krále Heroda, tedy do let 8-4 př. Kr. v přibližně třiceti letech vystoupil Ježíš na veřejnost a působil při nejmenším jeden rok hlavně v Galileji. putoval po kraji jako kazatel, vyháněl demony a uzdravoval nemocné. O velikonočním svátku mezi r. 28-33 po Kr. byl za římského správce pontia piláta popraven v Jeruzalémě.

1.32 Mimokřesťanská svědectví

Mimokřesťanská svědectví o Ježíši z Nazareta ne zaplňují tento rámec přesněji, zejména proto, že nejsou příliš početná a co do historické hodnoty jsou sporná. Musíme se totiž ptát, představují-li samostatné svědectví, nebo jen odrážejí pojetí křesťanů. Ale ani v druhém případě by nebyly pohanské a židovské prameny zcela nedůsledné. potvrzují totiž, "že ani nejzavilejšímu protivníku křesťanství ne-
přišlo na mysl pochybovat vůbec o historičnosti Ježíšově." (G. Bornka mm, o.c., s. 25, srv. též W. Trilling, o.c., s. 51-52).

Zvláště důležité svědectví z římského pera je v Tacitových Annales (15,44), sepsaných r. 116-117:

"Aby zprovoval ze světa pověst (že Nero sám zapálil Řím), nastrčil jako vinníky lidi nenáviděné pro zločiny jež lid nazýval christiani, a vystavil je nejvybranějším trestům. Zakladatel tohoto jména, Kristus, byl za vlády Tiberiovy popraven prekurátorem pontiem pilátem; avšak tato pro tento okamžik potlačená zhoubná pověra opět propukla, nejen v oblasti Judeje, kde ta pohroma vznikla, ale i v městě Římě, kde se z celého světa sbíhají všechny divoké a škodlivé věci a nalézají ohlas." (Text podle W. Trillinga, o.c. s. 56).

Zajímavý židovský text v Talmudu, obrovském souhrnném díle židovských výkladů k Starému zákonu, vypravuje, že Ježíš byl pověšen;

"40 dní předtím hlasatel vyvolával: Bude vyveden k ukamenování, protože provezoval čáry a sváděl Izrael a činil z něho odpadlíky - odbojníky. Kdo má co říci k jeho obhajobě, nechť přijde a řekne to. Jelikož však nic nebylo předneseno k jeho obhajobě, byl oběšen v předvečer slavnosti pesah." (Text podle Trillinga, tamtéž).

1.33 přístup k Ježíši Kristu skrze křesťanskou tradici

proti pochopitelnému přání po větší dávce "jistoty" o Ježíši z Nazareta na podkladě mimokřesťanských a tedy "nezaujatých" svědectví je třeba uvážit s J. Weissem (1863-1914), že nelze očekávat, že široká veřejnost tehdy vzala Ježíše nějak obzvláště na vědomí.

"Přirozeně by bylo krásné, kdybychom našli papyrus s dopisem manželky pilátovy psaný její sestře provdané v Egyptě nebo oficiální zprávu pilátovu císaři - leč románové naděje toho druhu zůstanou zajisté nesplněny. Poprava tesaře z Nazareta byla mezi všemi událostmi římských dějin oněch desetiletí pro všechny oficiálně zúčastněné ta nejméně závažná věc. Byla by to nejbáječnější náhoda na světě, kdyby o ní byla zmínka v nějaké oficiální poznámce. Zprávu lze očekávat jen od těch, kteří měli nějaký osobní zájem na Ježíši. Není to proto udivující, nýbrž jedině přirozené, že máme ústní podání jen z kruhu křesťanů. A když další kruhy na něj zaměřily svou pozornost, nebylo už vůbec možno něco o něm povědět kromě toho, co bylo známé v křesťanských obcích." (Text podle W. Trilling, o.c., s. 52).

Jsme tedy při přístupu k Ježíši z Nazareta skutečně odkázáni na svědectví těch, kteří "měli osobní zájem na Ježíši", tj. věřili v něho. Jenom na základě jejich svědectví můžeme doufat, že se setkáme s "historickým" Ježíšem. To však není vůbec žádná závada, nýbrž koneckonců jediná možnost, jak najít skutečného Ježíše (srv. seš. 6/1.13).

2. P Ř Í S L I B B O Ž Í

Je-li něco pro historického Ježíše typické, pak je to jeho zvěst o Bohu a jeho vědomí o Bohu. Ježíšovo vlastní sebevědomí je s tím neodlučitelně spjato.

"Jestliže obecně dějinný význam člověka spočívá v tom, pro co nasadil sebe a svůj čas, pak je Ježíšův historický význam právě v tom, že pro něj neexistovalo nic jiného než věc Boží ve světě." (J. Blank; Antworten des Neuen Testaments, in: J. Schultz; Wer ist das eigentlich - Gott? München, 1969, s. 120).

Co Ježíš je a zač se považuje, závisí od této skutečnosti, kterou zastupuje: "věc Boha, tak by se to dalo formulovat, je, vskutku naprosto a zcela vlastní věcí Ježíšovou, jež s ním stojí a padá; a Ježíšova věc nemůže být ani chápána jinak než jako věc Boha, o niž výhradně a jedinečně jde." (J. Blank, o.c., s. 120).

proto zde bude řeč nejprve o "věci", o kterou Ježíšovi šlo (2.1) a potom o novém poměru k Bohu, který se v něm projevuje (2.2).

2.1 V y h l á š e n í B o ž í h o k r á l o v s t v í

"Věc:, o niž Ježíšovi šlo, se v řeči synoptických evangelíí a u Ježíše samého nazývá "Boží vláda" nebo "Boží království."

"Když byl Jan uvězněn, přišel Ježíš do Galileje a kázal evangelium Boží; "Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu." (Mk 1,14-15).

Takto může Marek charakterizovat první veřejné vystoupení Ježíšovo a shrnout jeho poselství. Matoušovo evangelium se připojuje, jen zde z židovského ostychu před vyslovením jména Božího místo "království Boží", resp. "vláda Boží" stojí "říš nebes", resp. "vláda nebes". (srv. Mt 1,17).

Historicky vzato lze sotva pochybovat o tom, že Ježíš chápal své poslání jako vyhlášení Božího království. Na teuka zují v neposlední řadě úvodní věty mnoha jeho podobenství (srv. Mk 4, Mt 13).

2.11 Soudobé pozadí poselství Ježíšova

Pojem "Božího království" (srv. R.Schnacke nburg, Gottes Herrschaft und Reich, Freiburg 1959, s. 23-47; W.Knörzer, Reich Gottes - Traum, Hoffnung, Wirklichkeit, Stuttgart 1970, s.25-50), byl současníkům Ježíšovým důvěrně známý. Tam bylo království Boží, resp. vláda Boží souhrnem vši nádeje Izraele, že Bůh jako pán tohoto záhadného světa nezůstane navěky skryt, nýbrž že jednoho dne vystoupí ze své skrytosti a ustaví svou vládu nad Izraelem, příp. nad celým světem. "Království Boží" znamená konečný stav spasení, k němuž spějí svět i dějiny a ježž Bůh sám na konci věků nastolí.

Myšlenka "království Božího" hraje v mnoha směrech tehdejšího židovství velkou úlohu.

Farizejští znalci písmá spatřují už vládu Boží skrytě ustanovenou nad Izraelem. Zatímco "na sebe berou jho vlády Boží", tj. přiznávají se k monotheismu a k zákonu, věří, že mohou uspišit příchod dnů Mesiášových. Rabbi Levi (kol. 300 po Kr.) pravil: "kdyby Izraelité světili sabbat, jak náleží, přišel by ihned syn Davidův."

Pre apokalyptické skupiny židovstva (srv. seš. 7/3.21) přináší náhlé objevení se Božího království konec pro tento přítomný äon ovládaný satanem a pohromami (äon - časový úsek); pak začíná doba spasení, chápaná jako kesmické přetvoření (srv. např. Dan 2,7).

Členové komránské obce (esénští), známí nám z nálezů u Mrtvého moře, žijí v žhavém "blízkém očekávání" království Božího a chystají se v nejprísnejším kultickém a mravním řádu na "válku synů tmy proti synům světla".

v této souvislosti je nutno jmenovat též zeloty - nikoli jen politické bojovníky za svobodu a fanatické nacionalisty, nýbrž i starým makabejským duchem prochnuté bojovníky za Boží království a říši Izraele (srv. 1 Mak).

Z tohoto židovského kořene čerpá sílu Ježíšovo vyhlášení blízkosti Božího království. Na této půdě nabývá aktuality. Též pro Ježíše znamená Boží království přeměna - rozhraní světů, spásu. "Blahoslavení vy chudí, neboť vaše je království Boží. Blahoslavení, kdo nyní hladovíte, neboť budete nasyceni. Blahoslavení, kdo nyní pláčete, neboť se budete smát." (Lk 6,20n)

2.12 Ježíšovo poselství o nastávajícím království Božím

Tak jako soudobé židovstvo vidělo království Boží jako budoucí, nastávající skutečnost, zvěstuje i Ježíš spásu Boží především jako závěrečnou (eschatologickou) spásu. Tato spása přijde lidem z budoucnosti. To je vysloveno ve všech oněch textech, které hovoří o "příchodu" nebo "přiblížení" Božího království. "přijď království tvé" nechává Ježíš prosit své učedníky v modlitbě Otče náš. Časově konečný charakter Božího království dosvědčují i ony výroky, které hovoří o "hledání" království Božího (srv. např. Mk 9,47). Také mnohá podobenství, především tzv. podobenství o vzrůstu Božího království (srv. seš. 6/2.35, výklad k Mk 4,26-29) vědí o zásadním rozdílu mezi "nyní" a nadcházejícím "jednou".

Království Boží přicházející od Boha

Náhle, zveněí přijde konec a s ním království Boží k lidem. Nejsou to lidé, kteří tvoří toto království. A už zdaleka není vynuceno jednáním lidí.

Obraty jako "budovat království Boží", "rozšířit Boží království na zemi", jsou tedy nebiblické. Boží vláda spíš přichází neočekávaně. přijde od Boha a skrze Boha. "pravím vám: té noci budou dva na jednom loži, jeden bude přijat a druhý zanechán. dvě budou mlít spolu obilí, jedna bude

přijata, a druhá zanechána." (Lk 17,34 n).

Království Boží očekáváno v brzkém čase?

Je možné, že historický Ježíš sám - alespoň po určitou dobu svého působení - počítal s "brzkým" příchodem království Božího.

Toto novozákonní zjištění - jak se zdá - žádá nutnou korekturu na Kristově obraze, podle něhož byl Kristus považován za zcela vševědoucího a jeho zvěstování považovány za povznesené nad čas v každém směru. Takový obraz Krista nebral zcela vážně skutečnost Kristova vtělení.

Království Boží je nevypočitatelné

přes tuto možnost časového, termínově vázaného "brzy" v ústech Ježíšových je nápadné, jak je Ježíš zdrženlivý v oznamování bližších okolností nadcházejícího království Božího. Chybí vykreslení budoucího světa, jak bývá často v apokalyptické literatuře (srv. seš. 7/3.21), popis hrůz a radostí. "všechny představy a obrazy jsou v Kristově zvěstování zaměřeny se soustředěnou silou na jedno a jedním jsou pohlceny; že Bůh bude panovat." (G. Bornkamm, o.c., s.60). Chybí též všechny výpočty o termínu rozhraní dob, jak je lze často nalézt v apokalyptických spisech počínaje danielem. Rozhodující rozdíl je v tom, že "Ježíš nechce o blízkém konci poučovat, nýbrž vzhledem k blízkému konci chce lidi vyburcovat." (H. Braun, o.c., s. 61).

Jestliže se v Ezře 12,11n říká; "Světové dějiny jsou rozděleny na 12 dílů, dospěly až k desátému a až k půli toho desátého; zbývají už jen dva po půlce tohoto desátého," pak zní postoj Ježíšův takto; "Království Boží nepřichází tak, abyste ho mohli vypočítat, ani se nedá říci; "Hle, je t~~á~~ nebo "je tam!" (Lk 17,20-21). Ježíš "zjišťuje jen blízkost, aniž dává náznaky, jež mohou posloužit jako he-
diny pro blízkost" soudí Joachim Glinka. Glinka se proto přiklání k tomu, připisovat slova jako Mk 9,1, jež se zdají poskytovat přece něco jako termínovanou přípověď o pří-

chodů království Božího, pozdější obci. (J. Gliška; Jesus Christus nach frühen zeugnissen des Glaubens, München 1970, s. 163f).

2.13 Ježíšovo poselství o království Božím, které již přišlo

Že Ježíš hovoří o Božím království jako o budoucím skutečnosti, nečiní z jeho zvěstování nic nového a neobvyklého. pro Ježíše neexistuje prostě ostré dělícíčko mezi "tímto" současným zlým áonem a přicházející dobou spasení (jak je to sptřováno v soudobé apokalyptické literatuře). Ne teprve ve vzdálené budoucnosti nebo již co nejdříve, nýbrž už nyní, zde a dnes, uprostřed současného světa vytváří se i království Boží, proster v slově a skutku Ježíšově. v Ježíšově vystoupení se naplnil čas - je tu hodina, o níž mluvily přísliby starozákonních proroků.

Blížkost království, jak ji oznamuje Ježíš, třeba chápat "nejen jako očekávání něčeho časově blízkého, ale primárně jako věcnou blízkost. Tj. Ježíš interpretuje budoucí spásu tak, že se člověka týká vzhledem k budoucnosti už nyní, v tomto věku (áonu). Ježíš bere posledním radikálním způsobem vážně, že Bůh chce spásu svého lidu a dějin a pñ pisuje nadto člověku možnost žít už v tomto věku ze skutečnosti Boží spásonosné vůle. Zdá se, že v tom spočívá to rozhodující, to nové, revoluční (chceme-li to tak nazvat) z Ježíšova poselství. Člověku, žijícímu ve světě poznamenaném pohromami, vystavenému zkušenosti rozmanitých pohrom a provinění i zla, je Ježíšem připisována možnost žít na základě jistoty Božího spasení a důvěry proti faktu stávajících poměrů." (J. Blank, o.o., s. 114).

Království Boží již přišlo v Ježíšově zvěstování

V Ježíšově zvěstování, zejména v jeho podobenstvích, v nichž se zachovala nejstarší tradice o Ježíši, přichází Boží království^k těm, kteří Ježíše poslouchají. Stává se dokonce počáteční skutečností tam, kde se dá člověk uchvátit jeho poselstvím. "Živé semě padá do otevřené půdy,

ztracenému synu běží otec v ústřety s otevřenou náručí, obzvláště skvostná perla už tu leží, připravena ke koupi." (Eduard Schweizer, Jesus Christus im vielfältigen Zeugnis des Neuen Testaments, München-Hamburg 1968, s. 28).

Blahořečení platí proto těm očitým svědkům, kteří chápou smysl přítomné hodiny spasení: "Blahoslavené oči, které vidí, co vy vidíte. Říkám vám, že mnozí proroci a králové chtěli vidět, na co vy hledíte, ale neviděli; a slyšet, co slyšíte, ale neslyšeli." (Lk 10,23-24).

Království Boží přišlo v Ježíšových činech

Zejména Ježíšovo vymítání duchů a jeho uzdravování, jejichž historický podklad je nesporný, činí viditelnou v současnosti se projevující moc Božího království, hláсанého Ježíšem: "jestliže však vyháním demony prstem Božím (u Mt: duchem Božím), pak už vás zastihlo Boží království. (Lk 11,20; Mt 12,28). ve větě: "viděl jsem, jak satan padá s nebe jako blesk" (Lk 10,18) je vyjádřeno Ježíšovo přesvědčení, že se v jeho slovech i skutcích stává skutkem vítězství Boží nad satanem a že v něm samém je zde už ten silnější, který přemůže silného tj. satana a vyrve mu kříst (srv. Mk 3,27). "Hle, království Boží je mezi vámi!" (Lk 17,21)

2.14 Ježíšovo poselství o nastávající spáse

Tak jako zvěstování Ježíšovo o nadcházejícím království Božím nezapadá do konceptu židovského očekávání budoucnosti, tak se skupina těch, jimž projevuje Ježíš svůj přednostní zájem, nezačleňuje do mezí a měřítek soudobé židovské víry.

Spása pro ztracené

Ježíš ví, že je poslán "k ztraceným ovcím domu Izraelova" (Mt 15,24). Neshromažďuje - jako farizeové nebo lidé z Kumránu - zbožné své doby, nýbrž je "přítelem ocelníků a hříšníků" (Mt 11,19; Lk 7,34). Náleží k nejlépe doloženým rysům v životě pozemského Ježíše, že se zvláště měrou u-

jímal vyvržených a diskriminovaných. "On přijímá hříšníky a jí s nimi", reptali farizeové a zákoníci (Lk 15,2).

Osoby, jimž se dle výpovědi evangelií dostává přednostně pomoci Ježíšovy, jsou osoby na okraji, lidé, kteří jsou na základě svého osudu, své viny nebo i panujícího předsudku pokládáni za poznamenané, vyvržené; nemocní, kteří podle dogmatu odplaty své doby musejí snášet nemoc jako trest za spáchané provinění; démoničtí, tj. posedlí pomocníky ďábla; postižení malomocenstvím, "prvorozeným synem smrti", jimž je pospolitost s druhými zapovězene; pohané, kteří se nepodílejí na přednostních právech Izraele; ženy a děti, kteří v obci nemají váhu a vždy špatné osoby, pro vinilci, jimž se zbožný horlivě vyhýbá." (G. Bornkamm o.c., s. 72)

Spása skrze spasitelnou lásku Boží

Co značí toto charakteristické chování Ježíšovo pro království Boží, o něž jde? Odpověď bude muset znít: Náklonnost Ježíšova k diskriminovaným své doby odpovídá vůli onoho Boha, jehož vládu má oznámit. Výtce svých nepřátel, že se ujímá hříšníků a tím že činí něco, co je pravému zbožnému člověku odepřeno, čelí Ježíš tím, že vypravuje několik podoběnství - ze jména na adresu svých farizejských odpůrců.

Čtěte zde tři podoběnství; o ztracené ovci, o ztraceném penízi a o marnotratném synu (Lk 15,3-32) a o dvou dlužnících (Lk 7,36-50). Všimněte si, kdo je vždy těmi podoběnstvími oslovován.

Ježíš se obhajuje a ospravedlňuje poukazem na Boha: "Tak jako se pastýř raduje z navrácené ovce, chudá žena ze znovunalezené drachmy - tak se bude radovat Bůh... chce záchranu ztracených, neboť oni pa tří jemu; jejich bloudění mu činilo bolest a raduje se z jejich návratu domů." Tentýž ráz má podoběnství o marnotratném synu, jež by se mělo správněji nazývat podoběnství o milosrdném otci: "Takový je Bůh, tak dobrotivý, tak milosrdný, tak pln smilování, tak překypující láskou. Raduje se z návratu ztraceného jako otec, jenž vystrojí hostinu." (J. Jeremias, Die Gleich-

nisse Jesu, Göttingen 1965, s. 92, 88)

Spása Boží v Ježíši

Že je Boží láska tak bezmezná, že se sám Bůh ujímá iniciativy ve prospěch člověka - to je ospravedlnění Ježíše a jeho radostného poselství, které zvěstoval a uskutečňoval. To značí zároveň, že podobenství, v nichž Ježíš obhazuje svůj vlastní postoj k ztraceným tím, že se odvolává k Bohu, uzavírají v sobě po věčné stránce nárok: Ježíš činí tak, jaký je Bůh; jedná na místě Boha, je "zástupce Boží". (srv. J. Jeremias o.c., s. 90)

Co Ježíšova podobenství vypovídají a co se Ježíš snaží jimi ospravedlnit, to se stává skutkem. "Synu, odpouštějí se ti hříchy," praví Ježíš ochrnutému. Někteří z učeních se nad tím pozastavují: "Co tak mluví? Rouhá se! Kdo může odpouštět hříchy, ne-li sám Bůh?" (Mk 2,5-7)

O nic jiného nejde než právě o to: o spásu Boží, která se už nyní naplňuje. "pnes přišlo spasení do tohoto domu," lze říci proto při vstupu Ježíšově do domu celníka Zachea. (Lk 19,9)

2.15 Ježíšovo zvěstování jako křibika a výzva

I když tato podobenství slouží především nejprve Ježíšovu ospravedlnění, chtějí říci jistě ještě víc než to: chtějí jeho protivníkům dokázat, že - v rozporu s jejich vlastním míněním - potřebují spásu. Chtějí ukázat, v jakém postoji lze přijímat Boží spásu.

Křibika těch, kteří se považují za spravedlivé

Neboť podle Ježíšova mínění to není tak, že by "zbožní" - ti co se považují za zbožné a spravedlivé - nepotřebovali obrácení a odpuštění Božího. Naopak: jsou mnohem žalostnější zapleteni do neštěstí nežli hříšníci a ztraceni. "Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky vás předcházejí do Božího království." (Mt 21,31). proč tomu tak je, ukazuje podobenství o farizeovi a celníkovi (Lk 18,19-14).

Úkol:

přečtete si toto podobenství. K pochopení tyto pokyny:

1. Farizeje v tomto podobenství není zajisté třeba považovat za pokrytce, nýbrž za někoho, kdo to se svou náboženskou povinností myslí velmi vážně. představuje v židovství uznávaného spravedlivého. v souladu s představami doby očekává za své obzvláštní úsilí odpovídající odměnu.

2. Celník v tomto podobenství je vskutku hříšník, jenž v svém povolání páchá na lidech podvody. podle všeobecného ocenění jeho zaměstnání reprezentuje právě on hříšníka. skutečně musí pohlížet na svou situaci před Bohem - podle lidského uvážení - jako na beznadějnou.

3. Celníkova modlitba připomíná začátek 51.(50) žalmu.

4. Jelikož není jisto, zda verš 14b ("Neboť každý, kdo... bude povýšen.") už původně patřil k tomuto podobenství, je lépe upustit od tohoto "výkladu" podobenství.

pokuste se s ohledem na tyto pokyny odpovědět na otázky:

1. ke kterým adresátům se podobenství obrací?

2. Který výrok tohoto podobenství musel posluchače z hlediska jejich předpokladů překvapit, ba šokovat?

3. Který "způsob myšlení" Boha se jeví v jeho zdánlivě tak nespravedlivém rozsudku. použijte k odpovědi na otázku celý text žalmu 51.

4. Popiště postoj celníka, jenž očividně představuje výchozí bod pro spasitelné jednání Boha.

5. proč není postoj farizeje otevřený spasitelnému konání Božímu? jaké nebezpečí tu může být pro každou zbožnost?

zásadní změnu vyžaduje Ježíš i v slovech, jimiž se obrací proti bohatství. "jak těžko vejdou do království Božího ti, kdo mají bohatství!" (Mk 10,23) "Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do království Božího." (Mk 10,25) Boha tství tedy může ohrozit spasení, protože bohatství v sobě skrývá nebezpečí - jako korektní, vnější

zbožnost - že člověk ustrne ve vlastní soběstačnosti a spokojenosti se sebou samým.

Výzva k novému myšlení

S jakou výzvou se Kristus obrací na ty, kteří se uzavírají ve vlastní soběstačnosti a sebeuspokojení, ukazuje 2. část podoběnství o milosrdném otci (Lk 15,25-32). proč ji Ježíš připojuje? "podoběnstvá je řečeno těm lidem, kteří se podobají staršímu bratru, tj. lidem, kteří se zlobí na evangelium. Mají být zasaženi ve svém svědomí. Ježíš jim říká: tak veliká je láska Boží k ztraceným dětem a vy jste bez radosti, bez lásky, jste nevděční, s pouhou vlastní spravedlností. Buďte přece také milosrdní! Nebuďte tak bez lásky! duchovně mrtvá povstávají, zbloudilí se vracejí domů, radujte se s nimi!" (J. Jeremias, o.c., s. 89)

2.16 Ježíšova výzva k pravému lidství

I když Ježíš kritizuje existující poměry a etablované vrstvy své doby, nelze jej - jak se příležitostně děly pokusy a dějí se i dnes - chápat jako sociálního revolucionáře. Tehdy jako dnes stojí "mezi frontami" a volá "každého jednotlivce ke kritickému sebeuvědomění, k opravdovému lidství". Místo násilí ukázal Ježíš svou výzvou k lásce jinou cestu, "cestu, je ž si mnohem více zaslouhuje označení" než stará, primitivní cesta násilí. Svým působením během asi 2 let byl větší hybnou silou v dějinách světa a ducha než všichni zastánci revolučního násilí od spartaka a judy Galilejského až do dnešní doby." (M. Hengel, war Jesus Revolutionär? Stuttgart 1970, s. 21, 23f) Evangelium je "hnací silou", ale i "korektivem" každého humánního vytváření světa. (Srv. W.Thüsing, Die Botschaft des Neuen Testaments - Hindernis oder Triebkraft der gesellschaftlichen Entwicklung?, in: Geist und Leben 43/1970/, s.136-148) Ježíšova "lidskost" odkazuje člověka zcela na Boha a přivádí ho právě tím k sobě samému. Je zpodoběním a uskutečněním přátelského vztahu Boha k člověku a činí tento vztah pravým, kritickým měřítkem opravdové lidskosti.

2.2 N o v ý p o m ě r k B o h u

Zvěstování nastávajícího a již přítomného království Božího je podle zdůraznění Ježíšem z Nazareta zaměřeno na nový vztah člověka k Bohu. "Bůh" je Ježíšem chápán nově a zcela z hlediska jeho všeobsáhlé spásitelné vůle.

2.21 Bůh - Otec Ježíše

Nový vztah se projevuje především v novém jménu, které Ježíš dává Bohu. Jako jeden z nejjistějších poznatků otázky po historickém Ježíši se ukázal ten, že Ježíš oslovoval Boha "Abba" - Otče. S určitostí lze říci, "že oslovení Boha slovem Abba - Otec je v celé židovské literatuře modliteb bez jakékoli obdoby". (J. Jeremias, Abba, in ABBA. Studien zur Neuentestament. Theologie und Zeitgeschichte, Göttingen 1966, s. 59) V oslovení Abba natážíme na "prahorninu" Ježíšovy tradice, na zcela jednoznačný znak Ježíšova způsobu mluvení (srv. např. Mk 14,36).

Důvod pro nepřítomnost tohoto oslovení v židovské modlitební literatuře spočívá v tom, že aramejské "abba" znamená v dětské řeči něco jako naše "táta". pro židovské cítění by bylo neuctivé a proto nemyslitelné oslovovat Boha tak familierním slovem. V t o m oslovení spočívají "momenty něčeho důvěrného, rodinného, dále pak důvěry, neostýchavosti, shody s otcem a oddanosti do jeho vůle." z tohoto pro něj základního vztahu k Bohu Ježíš žil. "Bezpodmínečná důvěra ke konkrétní, zcela blízké lásce Otce" je pramenem Ježíšových slov a činů. "Je těsný vztah mezi blízkostí Božího království a blízkostí Boha jako Otce." (J.Blank, o.c., s. 115)

V oslovení "Abba" je vyjádřen "zvláštní vztah k Bohu", ba jedinečný vztah k Bohu, který spočívá v tom, že Ježíš ví, že je vlastníkem zjevení: "všechno je mi dáno od mého Otce; a nikdo nezná Syna než Otec, ani Otec nezná nikde než Syn - a ten, komu by to Syn chtěl zjevit." (Mt 11,27) Abba není jen výrazem poslušné důvěry, ale zároveň "slovem

plné moci". Toto ~~pod~~vědomí uchovaly biblické texty, když Ježíš - dle jejich svědectví - v modlitbě nikdy se svými učedníky nespojuje při oslovení "Otče náš" a i ve svých slovech přísně rozlišuje mezi "Otec můj" a "Otec váš".

Tento zvláštní, ojedinělý poměr Ježíše k Bohu je důvodem pro to, že se titul "Syn Boží" stal brzy rozhodujícím označením Ježíšovy důstojnosti. (srv. seš. 6/3.23; 2)

2.22 Bůh - náš Otec skrze Ježíše

V modlitbě "Otče jáš" však dovoluje Ježíš i učedníkům, aby se podíleli na jeho vlastním poměru k Bohu. protože je k tomu zplnomocňuje, smějí společně s ním říkat Bohu "Otče". Pavel pochopil, co tím Ježíš mínil, když toto zplnomocnění přijímá: "Nepřijali jste zajisté ducha poroby, abyste se znovu strachovali, nýbrž přijali jste ducha synovství, v němž voláme: "Abba - Otče!" (Řím 8,15)

V dnešní době to možná připadá člověku těžší než v dřívějších dobách říkat Bohu "Otče". pro potíže s tím spojené by však dnešní člověk neměl přehlédnout šanci, která se mu nabízí v tom, že smí s Ježíšem takto Boha oslovit. "ve slovech Otče náš" se neděje nic menšího, než že svět dostává jinou tvář..." Tí, co říkají "Otče", jsou zároveň "synové"; "ne otroci, ne zajatci, ne k smrti odsouzení v cele smrti tohoto světa, nýbrž svobodní, kteří jsou povoláni k životu, mají před sebou budoucnost, protože mají před sebou Boha". (G. Ebeling, Vom Gebet, München/Hamburg 1967, s. 24f)

Vycházejí z vědomí, že lidé mají Boha za Otce a jsou povoláni k účasti na synovství Ježíšově, zdůraznil 2. vatik. koncil nezadatelnou důstojnost a svobodu člověka: "Žádným lidským zákonem nemohou být osobní důstojnost a svoboda člověka tak účinně chráněny jako evangeliem Krista, jež je svěřeno církvi." (past.konst. "O církvi v dnešním světě", čl.41)

Je ovšem třeba se tázat, zdali se církvi vždy podařilo v tomto bodě vykládat evangelium Kristovo dosti radikálně

a věrohodně. Možná kázala často silněji o bázni před Bohem než o důvěře zpřístupněné Ježíšem, než o svobodě dítek Božích, než o důvěřivé naději v Boží spasitelnou vůli.

2.3 o t á z k y a ú k o l y

1. Co bylo za dob Ježíšových příznačné pro židovské představy o "království Božím"?

2. Byla řeč o tom že Ježíš snad věřil v nastávající blízký konec. Je takový fakt slučitelný s vyznáním Božího synovství Ježíšova?

3. V čem je rozdíl mezi poselstvím Ježíšovým o nastávajícím království Božím a židovským apokalyptickým očekáváním konce světa?

4. Jak dalece může Ježíš říci, že "nadházející" království Boží již přišlo?

5. Jste na základě toho, co bylo řečeno, toho mínění, že mezi "církve" a "království Boží" by se dalo položit rovnítko?

3. POŽADAVEK BOŽÍ

Ježíšovo poselství o nastávajícím a nyní již ve světě působícím království Božím je chápáno mylně, vidíme-li v něm pouze utěšující příslib nebo výzvu k jakémusi hrdinskému vzdoru. Otázka po výkladu vůle Boží skrze Ježíše z Nazareta ukazuje, jak království Boží málo odpovídá lidské pasivita, jak je spíše výzvou k zodpovědné a aktivní odpovědi.

3.1 Nový druh poslušnosti

Ježíš vyžaduje jako zvěstovatel a nositel království Božího obrácení člověka. Vyžaduje obrácení, které předkládá nejen nový niterný postoj, ale i nové činy, novou činnou poslušnost člověka.

3.11 Obrácení k činné poslušnosti

Nestačí, že Ježíši a jeho slovům jen nasloucháme. Záleží na obrácení člověka.

"V té chvíli k němu přišli někteří se zprávou o Galilejcích, jejichž krev smísil pilát s krví jejich obětí. On jim na to řekl: "Myslíte, že tato Galilejci byli větší hříšníci než ti ostatní, že to museli vytrpět? Ně, pravím vám, ale nebudete-li činit pokání, všichni podobně zahynete..." (Lk 13,1-3). Ne spekulace o prozřetelnosti Boží, o vině či nevině jiných, nýbrž vlastní obrácení je nutné.

Že požadované obrácení je obrácením účinným, může příkladně ukázat příběh o dvou bratrech, z nichž jeden k Božímu přikázání řekne pokorně ano, ale poté mu odepře poslušnost (Mt 21,28-31). Právě jeho se logicky týká právem výtka: "proč mě oslovujete 'pane, pane', a nečiníte, co říkám?" (Lk 6,46)

Je to poslední hodina, v níž zaznívá Ježíšovo poselství. Je to však také nejvlastnější šance pro člověka, jak rozhodné jednání to vyžaduje, ukazuje velmi ostře podebenství o

nespravedlivým, podvodným správci (Lk 16,1-8).

vlastní podobenství objasňuje Joachim Jeremias takto:
"Jste pohoršeni? poučte se z toho! Vždyť jste v téže situaci jako ten správce statku, který měl nůž na krku, jemuž hrozilo zhroucení vlastní existence - jenomže krize, která hrozí vám, ba v níž se už ocitáte, je neporovnatelně strašlivější. Tento muž byl moudrý (verš 8a), tj. on pochopil kritickou situaci. Nedal věcem volný průběh, jednal v poslední minutě, než se na něho hrozivá pohroma přivalila, - zajistil bez skrupulí, podvodně. Ježíš to nepřikrašluje, ale na tom zde nesejde - ten muž jednal směle, rozhodně a ohytře, vybudoval si novou existenci. Být moudrý, to je požadavek hodiny i pro vás! Vše je ve hře!" (Joachim Jeremias, viz výše, str. 122)

I když království Boží pochází z moci a možností Boha, chce se prosadit ve skutečích člověka a získat si v nich pr-ostor. především Matouš vypracoval tuto souvislost mezi královstvím Božím a mravním postojem člověka: Tam se vpravdě hledá a uskutečňuje Boží království na zemi, kde se uředník podrobuje Ježíšovu výkladu Boží vůle. "Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského" (Mt 5, 20) v čem spočívá tato spravedlnost? podle Mt 7,21 je vstup do Božího království závislý na konání vůle "mého Otce, jenž je v nebesích". Ježíšova slova jsou pro Matouše závazným výkladem vůle Otcovy.

3.12 Nová poslušnost - nikoli "dílo" člověka

Ježíšem požadované obrácení a čin poslušnosti člověka není ovšem žádný "výkon", na němž by si mohl uředník zakládat, žádné "dílo", za něž by si směl činit u Boha nárok na "mzdu". Je-li v písmu řeč o mzdě, kterou přijímá člověk od Boha, není míněna náhrada nároku, který může člověk vznášet vlastní silou. Spíše tak odpovídá Bůh na skutek lidské poslušnosti, který je jím samým umožněn a darován.

Otrokovi vracejícímu se z pole pán neděkuje. Musí spíše napřed svého pána pomstít dřív než se sám dá do jídla.

"Tak i vy, když učiníte všechno, co vám bylo přikázáno, řekněte: 'Jsme jenom služebníci neužiteční, učinili jsme to, co jsme byli povinni učinit.'" (Lk 17,7-10)

pracující na vinici, najatí v různých hodinách dne, dostanou stejnou mzdu, počínaje posledním a konče prvním. (Mt 20,1-15)

"Tak jedná Bůh jako onen pán domu, který měl soucit s lidmi bez práce a jejich rodinami. Tak jedná nyní. Dává hříšníkům a celníkům podíl na své spáse, zcela nezaslouženě. A tak si bude počínat vůči nim i při posledním dni. Takový je Bůh, tak dobrotivý." (J. Jeremias, viz výše str.95)

3.13 Nová poslušnost - dar od Boha

poslušnost, kterou Ježíš požaduje od uředníka, nevzniká z vystupňované námahy člověka nebo z přísnější askeze. Je to spíše nová možnost, kterou Bůh člověku otevírá. Je současně lidským ohlasem na zvěstování království Božího Ježíšem. V této poslušnosti je člověk volán Bohem, o kterém svědčil Ježíš.

Nyní je i člověk schopen jednat tak, jak jedná Bůh. ponevadž je člověku odpuštěna velká vina, může i on odpustit bližnímu nepatrnou vinu (srv. podobenství o nemilosrdném služebníku -Mt 18,23-25) protože se sám podílel na velké radosti, může se radovat z bratrova návratu domů (srv. podobenství o marnotratném synu, resp. o milosrdném otci - Lk 15,11-32). protože sám zná vlastní ohromné dlužní konto, může si dovolit velkomyslnost vůči bližnímu (srv. vyprávění o Ježíšovi a hříšnici - Lk 7,36-50).

Skutky uředníkovy jsou tu představovány spíše jako něco, co "lze" a se "smí" než to, co "má" a "musí", spíše jako samozřejmý projev vděčnosti než svízelné plnění povinnosti.

3.14 Nová poslušnost - nikoli "poslušnost zákona"

poslušnost člověka, o niž Ježíšovi jde, nemá co dělat s mnohými a podrobnými příkázáními a zákazy. Pravý učedník má být "dokonalý" (Mt 5,48). K tomu však nepotřebuje až do detailu vymyšlený mravní systém či dokonce kazuistiku, jak ji třeba vyvinuli farizejští zákoníci za dob Kristových.

Kazuistikou rozumíme pokus zachytit nepřehlednou mnohost zvláštních lidských situací, všechny "případy" lidského života a na základě lidských zákonů podávat konkrétní předpisy pro postoje v jednotlivých případech. Nebezpečí takové kazuistiky tkví v tom, že kdo se s ní spokojí, ztrácí se ve vnější zákonitosti a plnění zákona, právě v tom může být přeslechnuto konkrétní volání Boha směrem k člověku.

Ježíš spíše obrací zrak člověka k vlastnímu pochopení, k niternému vnímání vůle Boží, k tomu, co Pavel později - podle jednoho řeckého pojmu - nazývá "svědomím". "Je dovoleno v sobotu činit dobře, či zle, život zachránit, či utratit?" (Mk 3,4) "Kdo z těch tří, myslíš, byl bližším tomu, který upadl mezi lupiče?" (Lk 10,36) Vypa dá to, že je třeba jen takových Ježíšových otázek, a by se člověku ukázalo, co od něho Bůh chce. Takovými otázkami volá Ježíš člověka ke konkrétnímu rozhodnutí a nechává jej zároveň vposlouchat se do svého nitra, aby právě takto zakusil vůli Boží.

Tím, že Ježíš vyjímá poslušnost člověka ze zajištění jednoduše použitelných zákonů a postaví jednotlivce před jeho vlastní rozhodování o poslušnosti, neznechává vážnost Božího požadavku, nýbrž naopak dává onomu "ty máš", jímž je učedník vázán, "neslýchanou radikalizaci". (Herbert Braun; viz výše, str. 66)

Ježíš nevolá člověka k něčemu zcela cizímu a nepochopitelnému. Chce spíše poukázat na to, co člověk je - že je z Boha, a na to, co jsou ti druzí - že jsou také z Boha. V tomto smyslu může být prosté "zlaté pravidlo": "Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte

s nimi" (Mt 6,12) souhrnem zákona i proroků.

3.15 Osvození z područí zákona

Vyzva Ježíšova k splnění vůle Boží se stává nutně mocnou kritikou zákonického myšlení a postoje jeho současníků.

"Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Očišťujete číše talíře zvenčí, ale uvnitř jsou plné loupeže a chtivosti." (Mt 23,25) důraz tohoto výroku je zřejmý; rituální korektnost a úzkostlivé dodržování předpisů čistoty nemohou a nemají nikdy nahradit pravou poslušnost.

Starozákonní židovské zákonodárství s rozlišováním čistých a nečistých věcí, zvířat, jídel je Ježíšem zásadně odstraněno; "Nic, co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho znesvětit; ale co z člověka vychází, to jej znesvěcuje." /Mk 7,15/ To "extrémně nežidovské" této pozice zaručuje původnost tohoto výroku Ježíšova. (srv. H.Braun, str. 73)

V této souvislosti je třeba poukázat na volnost, s níž se dovedl Ježíš přenést přes židovské předpisy o sobotě; uzdravuje - dle svědectví evangelistů - v sobotu, muže s uschlou rukou (Mk 3,1-6), chremou ženu (Lk 13,10-17), stíženého vodnatelností (Lk 14,1-6). Mezi těmito nemocemi není ani jedna, která by byla tak nebezpečná, že by její uzdravení mohlo být posunuto k západu slunce jen s velkým rizikem. Tato skutečnost je důležitá, protože židovské zákony o sobotě dovolovaly ošetřování nemocných ve smrtelném nebezpečí. Ježíš tak porušil svým uzdravováním podle židovského chápání jednoznačně sabat.

Zásadní svobodu Ježíšovu potvrzují ony argumenty, jimiž Ježíš ospravedlňuje své chování. Právděpodobně tu jde o původní slova Ježíšova: "pokrytci! Neodvazuje v sobotu každý z vás vola nebo osla od žlabu a nevede ho napájet? A tato žena, dcera Abrahamova, kterou držel satan spoutanou osmnáct let, neměla být vysvobozena z těchto pout v den sobotní?" (Lk 13,15-16)

O pravidla, platící o sobotě pro ošetření zvířat nemá

Ježíš zájem. prostě zjišťuje: Tak jednáte? To stačí k závěru: platí-li něco takového pro zvířata, oě více to platí pro trpící nemocné lidi!

3.16 Osvobození z područí zákona - ve prospěch člověka

Jak velice jsou zde Boží přikázání pro člověka a jak se člověk stává centrem Boží péče, ukazuje již jednou uvedená otázka Ježíšova: "Je dovoleno v sobotu činit dobře či zle, život zachránit, či utratit?" (Mk 3,4) Ježíš svou otázkou rozptyluje mistrně všechno kazuistické "jestliže" a "ale", jak se muselo klást v židovském myšlení, a zaměřuje zrak pouze na nouzi člověka. Nepomoci mu ihned, nýbrž odkázat pomoc, by bylo totéž jako činit zlo, ba jako ho zabít!

pro Ježíše není v sázce sobota, nýbrž člověk, jak ukazuje jiný Ježíšův výrok se vsí jasností: "sobota byla učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu." (Mk 2,27) To je nepochybně příkrý protiklad proti židovskému myšlení. Boží vůle směřuje zcela k člověku, k spáse a k blahu tísněného, nouzí trpícího člověka.

podle řečeného jde tedy Ježíši o člověka, a to v dvojitým smyslu: "Člověk má umět správně poslouchat, nemá už mít možnost ubýbat od pravé poslušnosti k nezávaznosti formálního a bez vnitřní účasti vykonávaného ritualismu (tedy otrockého splnění vnějších předpisů morálky a kultu). Člověk má umět najít pomoc, kterou potřebuje; žádné rituální "služby Boží" tomu nesmějí zabránit." (H. Braun, str. 84n)

3.2 N o v ý v ý k l a d B o ž í v ů l e

Nová interpretace Boží vůle zprostředková^{aná} Ježíšem z Nazareta je nejhmatatelnější v kázání na hoře a v tzv. hlavním přikázání.

3.21 Člověk před skutečností vůle Boží

ve všech antithesích, ve všech těch ostrých konfrontacích, jež se vyskytují v kázání na hoře, staví se Ježíšův výklad Boží vůle zostřeně a korektivně proti onomu zjevení Boží vůle, na něž pohlíželi Židé jako na zjevení dané na Sinaji a zajistěné výkladem zákoníků. Ono "já však pravím vám" staví se snad a proti "bylo řečeno předkům".

Dnešní exegeze považuje 1., 2. a 4. antithesi (Mt 5,21-22a; 27-28; 33-37) v její autentické formě za původní. Obě části teze i antiteze, jsou zde ve vzájemném vztahu tak, že výrok je pochopitelný jen ve spojení obou. 3., 5. a 6. antiteze (Mt 5,31-32; 39b-42; 43-48) vytvořil snad Matouš podle těch druhých.-

Všechny antiteze ukazují na skutečnost vůle Boží, která stojí za zákonem a tradicí a která jimi byla dosti často překryta nebo zkrácena a která je zároveň vlastní skutečností člověka. Po této skutečnosti osvobozené od všech zákonných omezení a zkracování staví ~~židův~~ Ježíš člověka a ukazuje mu, jak se musí chovat k druhému, chce-li vyhovět doopravdy požadavku Božímu. (Srv: W.Knörzer, Die Bergpredigt, Stuttgart 1969, a především P. Hoffmann, Die bessere Gerechtigkeit, v: Bild und Leben 10 /1969/, str. 175-189; 264-275).

1. antiteze (Mt 5,21-22a), jež obsahuje původně jen protiklad mezi činem zabití a hněvem, podrobuje člověka v celém jeho postoji k druhému člověku nároku Božímu. Nikoli teprve provedení vraždy, nýbrž už první hnutí hněvu spadá pod tutéž přísnost soudu.

V témž směru se vyostřuje 2. antitéze (Mt 5,27-28). Nikoli teprve provedené cizoložství - podle tehdejšího židovského chápání sexuální spojení ženatého muže s provdanou ženou - spadá do skutkové podstaty "cizoložství". Je zde spíše ukázáno na srdce jakožto na místo, v němž - dávno před činem - padlo vlastní rozhodnutí pro hřích.

3. antiteze (Mt 5,31n) staví na roveň s cizoložstvím postoj, který byl podle židovského práva a starozákonního příkazu (Deut 24,1) zcela legitimní, totiž propuštění ženy na základě propouštěcího lístku a opětná ženitba. Ježíš se zde jednoznačně zastává ženy, které se děje ve věcech manželských křivda, zdůrazňuje vzájemnost vztahu věrnosti a zasazuje se o nezrušitelnost manželského vztahu. Odhaluje skutečnost, která vzniká mezi oběma partnery na základě jejich společenství. právě tato skutečnost se má plně uplatnit.

ve 4. antitezi (Mt 5,33-37) zapovídá Ježíš každou přísahu. vyžaduje úplnou pravdivost, takže každé ano je ano a každé ne je ne. "Co nad to je, ze zlého je," protože je to znamení a výplod nepravdivosti člověka.

Ježíšovy pokyny (především Mt 5,39b-42), které jsou základem 5. antiteze, nevyžadují pasivní odevzdanost, i když slova verše 39a "Neodporuj zlému" by k takovému pojetí mohl svádět. Tím, že vyžadují opak toho, co by člověk sám ze sebe učinil, narušují automatismus normálního chování, zpomalují instinktivní reakce a vytvářejí otevřenost. Tím rostou šance, vidět situaci i z jiného hlediska a poznat v nepříteli bližního.

preti židovskému zúžení přikázání lásky (Lev 19,18) na souvěrce a soukmenovce, interpretuje Ježíš pojem bližního pojmem nepřítel - viz 6. antiteze (Mt 5,43-48). "Nepřítelem" není jen osobní protivník, ale i národní a náboženský nepřítel. pojem bližního, vykládaný zpravidla velmi úzce, rozšiřuje Ježíš téměř do nekonečna. poukazem na univerzality Boží dobrotivosti /v.45/ vyžaduje Ježíš překonání myšlení v pojmech "přítel - nepřítel" a univerzální otevřenost - jež každému člověku jde vstříc s uznáním a dobrotou.

při pohledu na tyto antiteze a na požadavky v nich obsažené, se naskýtají dvě otázky: první: jsou tyto požadavky vůbec splnitelné? A druhá: Není třeba chápat tyto pokyny Ježíšovy opět jako paragrafy zákona, jichž by bylo třeba poslouchat do písmene v jakémsi druhu vystupňovaného fari-

zejství?

K první otázce lze říci: Bůh nežadá od člověka nic, co by mu bylo bytostně „cizí“. Vyžaduje to, co člověku sám sdělil, k čemu mu sám dal nadání a schopnost, proto není otázka splnitelnosti to první, co kázání na hoře posluchači vnucuje, nýbrž jde o uznání pravdy a skutečnosti, jež byla Bohem určena.

K druhé otázce je třeba mít na ~~zřeteli~~ mysli: Ježíšovy pokyny nelze v žádném případě mylně chápat jako novou zákonitost. Ježíš poukazuje vždy znovu na živou skutečnost vůle Boží. Tak jsou jeho konkrétní pokyny v kázání na hoře "zřejmé příklady a obrazy", které společně udávají směr a chtějí směřovat k jakémusi "víci", k "velkomyslnosti". (Srv. J. Ratzinger, vom Sinn des Christentums, München 1965, s. 66; 68). vzbuzují "iniciativu a vynalézavost moudrosti vzhledem k dané situaci, kteréžto vlastnosti mohou chybět morálce, která se v první řadě stará jen o konání dobra, a které mohou být nebezpečné a přebytečné v morálce, která by nejraději "nic neudělala špatně". (J. Blank, zum problem 'Ethischer Normen' im Neuen Testament, v; Concilium 3 /1967/, s. 361)

3.22 Láska k Bohu a láska k bližnímu - láska k Bohu v lásce k bližnímu

Takto nazíráno je jen důsledné, jestliže Ježíš vidí celý zákon a celý požadavek Boží vysloven v dvojím přikázání: lásky k Bohu a lásky k bližnímu (Mk 12,28-34; Mt 22,34-40; Lk 10,25-28).

Byla by to křivda, kdybychom chtěli Ježíše považovat prostě jen za zastávce humanity, za předchůdce humanismu a pouhého spolulidství. Neboť Ježíšovo zasazování se o člověka "nelze oddělit od jeho zkušenosti s Bohem". protože je milosrdný Bůh, je milosrdný i Ježíš a může být milosrdný i Ježíšův učedník (Lk 6,36). protože Boží dobrotivost se obrací bezvýhradně k člověku, přiklání se i Ježíš bezvýhradně k člověku a také Ježíšův učedník může a má tak činit. (Srv. P. Hoffmann, váz výše, s. 101)

Přesto není pro Ježíše láska k Bohu a láska k bližnímu jedno a totéž. Identifikovat obě "znamenalo by zrušit hranici, která trvá neposunutelně mezi člověkem a Bohem. Kdo v tom smyslu považuje obě přikázání za totéž, neví nic o vladařském právu Božím a učiní z Boha velmi rychle pouhé slovo a šifru, které se můžeme okamžitě zřítí. Že si v Ježíšově zvěstování láska k Bohu uchovává prvenství, hlásá jednoznačně celé poselství o království Božím a výzva k poslušnosti vůči jeho královské vůli. "Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům" (Mt 6,4) se neruší ani povinností lásky k bližnímu. Jako se však láska Boží nerozplývá v lásce k člověku, tak Ježíš nebere lásce k bližnímu její lidský protějšek a nečiní ji jen prostředkem lásky k Bohu." (G. Bornkamm, cit. dílo, str. 101)

I když se láska k Bohu a láska k bližnímu nesmí podle Ježíše ztotožňovat, patří přece jen nerozlučně k sobě. Láska k bližnímu osvědčuje lásku k Bohu. To však nemůže znamenat, že bližní je jen jakýsi druh "cvičného předmětu" lásky k Bohu. Spíše se láska k Bohu uskutečňuje také a především v lásce k bližnímu, který je příznivě přijímán jako konkrétní Ty. Tak je spoluvytvářena, ta láska Boží, která požaduje vše pro člověka a především pro člověka utiskovaného, vyvrženého, ukřivděného a bezprávného.

Názorně je tato láska zobrazena v podobenství o milosrdném Samaritánu (Lk 10,30-37).

"Co Samaritán činí tomu, který upadl mezi lotry, je jen to, co vyžaduje nouze druhého. To se popisuje s nejvyšší pečlivostí: obvazuje rány, zmírňuje bolesti, posadí nemocného na svého osla, dopraví ho do útulku, svěří ho do příštího dne do péče hospodáře, zaplatí výdaje a slíbí, že na zpáteční cestě vše další uhradí. V celém vyprávění není ani jedna nábožensky nadnesená fráze. Co Samaritán dělá, patří nebožákovi a nepošilhává po Bohu." (G. Bornkamm, str. 101)

Velmi výrazně to ukazují i slova Božího soudce v podobenství o posledním soudu (Mt 25,31-46)

"Ježíši sloužíme tak, že pečujeme o hladové, žíznivé, o lidi bez domova, mrznučí, nemocné a uvězněné a pak ani nepozorujeme, že sloužíme samotnému Ježíši; a zpronevěříme se službě Ježíši, jestliže se lidem o toto potřebné nepostaráme a přitom nepozorujeme, že jsme se tím jemu zpronevěřili." (H. Braun str. 127)

Láska k Bohu a k bližnímu směřuje ke "kopernikovskému obratu" života, totiž k orientaci člověka od sebe k Bohu a k bližnímu. (Srv. J. Ratzinger, str. 57n)

Společenský a církevně kritický důraz tohoto požadavku Božího se nesmí přehlížet: "Boží věc není v sázce teprve tehdy, když jsou křesťané pronásledováni, kříže zneuctívány, biskupové žalářováni, církevní a náboženské školy zavírány - kritického bodu je už dosaženo všude tam, kde je zbaven práva a pošlapán byť jen jeden jediný člověk." (Franz-Joseph Schierse, Die 'Sache Jesu' - ein biblischer Begriff? v: Bibel und Leben 10 /1969/, str. 304)

Království Boží, jež se stalo účinným v Ježíši, nesmí být de facto omezeno na "onen" svět v nebi ani na vniternost cizího světa ("Spas svou duši"). Bůh zasahuje do světa, chce nové utváření pozemských poměrů ve formě obrácení člověka.

3.3 Q t á z k y a ú k o l y

1. který výrok v podobenství o nespravedlivém správci (Lk 6,1-8) je pro celkový smysl podobenství nejdůležitější?
2. Jak vyjádřit, že Ježíš vyostřením přikázání nevytyčuje novou "zákonitost"?
3. Jak se liší myšlenka odměny u Ježíše od odměny za spravedlivé skutky u farizejů?

4. M. Lúther se vyjádřil ve svém pojednání "O svobodě křesťana" /1520/: "Křesťan je svobodným pánem nad všemi věcmi a není nikomu podroben. Křesťan je služebný otrok všech věcí a každému podroben." Je možno tento výrok, který si zdánlivě odporuje, zdůvodnit předešlými výklady?

5. Je možno říci, že je v Ježíšově poselství láska k Bohu identická s láskou k člověku?

4. J E Ž Í Š O V A " Ú L O H A "

Na konci pokusu ukázat charakteristické obrysy vystoupení Ježíšova z Nazareta musí být položena otázka po něm samém? Jak lze vystihnout "úlohu", již hraje v souvislosti s příchodem království Božího? V jakém poměru stojí jeho osoba k "věci", o níž mu jde? Co znamená jeho poslání, jeho nejniternejší tajemství? Kdo je?

4.1 J e ž í š p ř i n á š í B o ž í k r á l o v s t v í

Ve srovnání s dosavadními výroky by bylo příliš málo považovat Ježíše za posledního posla či proroka, který bezprostředně před počátkem království Božího volá lidi k rozhodnutí a obrácení. Ježíš je svými slovy a činy příliš silně spjat s příchodem Božího království.

V Ježíši proudí síly království Božího, již nyní do přítomnosti (2.13). Už nyní nabízí lidem konečnou spásu, už nyní pořádá hosiinu s odepsanými a vyvrženými (2.14), už nyní jim vnuká myšlenku, že žijí ze skutečnosti Boží spásitelné vůle a jsou s to říkat Bohu "Abba" (2.22). Už nyní podkopává všude, kde je to třeba, zákonné představy své doby a interpretuje Boží vůli zcela nově (3.2).

Ježíš je plnomocný zvěstovatel a zároveň nositel království Božího, i když plná podoba království je dílem budoucnosti. Nejstarší tradice přihlíží k této neporovnatelné úloze Ježíšově, když vyjadřuje jeho osobní svědectví a nárok: "více než Jonáš je zde", více než Šalamoun je zde" (Mt 12,41n). věcně by mohly být antiteze kázání na hoře spojeny se zjištěním: "více než Mojžíš je zde". Ježíš se odlišuje od velkých postav předchozí doby a převyšuje je. (Srv. J.Glinka, Jesus Christus nach frühen zeugnissen des Glaubens, München 1970, s.166;170) Lze však toto "více než" chápat přesněji?

4.2 V Ježíši je tu "Bůh pro nás"

4.21 Ježíš - člověk s nárokem Boha

Kdo chce přesněji pochopit, v jakém smyslu byl Ježíš "víc" než velcí zvěstovatelé zjevení Božího ve Starém zákoně, musí si především připomenout "zvláštní poměr Ježíšův k Bohu", jenž se projevuje v neobvyklém oslovení Boha "Abba" (2.21) a "zkušenost Ježíšova s Bohem", která je základem jeho nového výkladu Boží vůle (3.2), a vůbec suverénní jistota a samozřejmost, s níž Ježíš mluví a jedná ze skutečnosti Boží a jiné s touto skutečností konfrontuje. Ježíš jedná jako Bůh. Jedná na místě Božím. Ospravedlňuje svůj postoj odvoláním na Boha (2.14).

Ne že by se Ježíš prostě s Bohem identifikoval. Mladému bohatému muži, který přistupuje k Ježíši s otázkou: "Mistře dobrý, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?" Ježíš odpovídá: "proč mi říkáš dobrý? Nikdo není dobrý, jedině Bůh." (Mk 10,17n)

Na druhé straně může Ježíš s překvapivou samozřejmostí člověku naznačit, že v postoji k němu se rozhoduje o postoji k Bohu. Sem patří zajisté výrok o Synu člověka (Lk 12,8), v němž se Ježíš sice od budoucího Syna člověka distancuje, jako by to byl někdo jiný, ale nicméně se vši jasností podtrhuje svůj vlastní, pro konečné spasení člověka rozhodující význam: "Každý, kdo se ke mně přizná před lidmi, k tomu se i Syn člověka přizná před Božími anděly." (srv. seš. 6/3.22) Do této souvislosti náleží i nápadná skutečnost, že Ježíš vyňal určité lidi z jejich dosavadních vztahů a povinností a zvláštním způsobem je povolal k následování, k jakémusi druhu životního a šinného společenství s ním. "Následuj mě a nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé" zní zcela jistě původní Ježíšův výrok vyzývající k následování, který nemá obdoby. Radikální angažovanost, kterou od člověka vyžaduje nadcházející království Boží (Mt 13,44-46), se může krýt s požadavkem radikálního následování Ježíše z Nazareta. (Srv. J. Glinka, cit. dílo, str. 168n)

Ještě zřetelněji se rýsuje jedinečný nárok Ježíšův, uvážíme-li formuli, která charakterizuje způsob Ježíšova učení: "Amen, pravím vám" (viz např. Mk 3,28; 8,12; 9,1.41; 10,15 aj.). pojem "amen", jinak vždy kladený na konec jako potvrzení modlitby, stojí zde na začátku. Tento neobvyklý způsob vyjádření, který musel vyvolat pozornost, poukazuje na to, že přednášený výrok spočívá na bezprostřední jistotě. Tato jistota pochází z Boha". Tam, kde starozákonní proroci zahajují svou řeč formulami jako "Tak praví pán" nebo "výrok Jahvův", říká Ježíš: "Amen pravím vám!" (Srv. J. Glinka, cit. dílo, str. 171)

4.22 Ježíš - "pozemská podoba lásky Boží"

Znovu se ozývá stará otázka: Kdo je Ježíš z Nazareta? Jak, v jakém poměru stojí ke skutečnosti Boží, je-li podkladem jeho působení mimořádný a plnomocný nárok být sám, na vztahu k němuž se rozhodne o spasení, i když se zároveň přece tak jednoduše s Bohem neidentifikuje?

Předně lze s jistotou říci, že lidé věděli, že ve styku s Ježíšem jsou postaveni naprosto novým způsobem před cosi posledního, ba před Boha samotného. (srv. H. Kessler, Die theologische Bedeutung des Todes Jesu, Düsseldorf, 1970, s. 335f; dále J. Blank, o.c., str.120-122; H. Braun, o.c., str. 147n). Tváří v tvář Ježíši se nemohli vyhnout rozhodnutí o tom, z čeho a čím by chtěli s konečnou platností naplnit svůj život. Těm, kteří s ním vstoupili do společenství, v něm vzešel ten, kterého Ježíš nazýval "Otcem" a změnilo se pro ně to, co až dosud nazývali "Bohem". Jeden a týž Bůh se jim nyní projevil v Ježíši "zcela nově, nečekaně a osvobozujícím způsobem". v Ježíši tu byl Bůh pro ně.

Nesmí se tomu však rozumět tak, jakoby Ježíš představoval jakýsi druh "pouzdra" Boží lásky. Spíš právě jako když člověk naplnil tuto lásku, která ho zcela uchvátila. Tak se můžeme v Ježíši Kristu vskutku setkat s Bohem, s Bohem který chce své království ustahovit, neštěstí světa odstranit a mocnosti zla přemáhat. Ježíš není "znamením Boží lásky",

ný nýhrž "pozemský tvar bytí této lásky".)

4.23 Ježíš - Bůh, který se stal člověkem

Tohoto Ježíše, který z jedné strany byl zcela člověkem a přece jako tento člověk byl zpřítomněním Boha, poznali učedníci. Ukázal se jim po konci svého pozemského života jako ten, který vstal z mrtvých, jak ten, kterého Bůh potvrdil jako svého Syna, kterého povýšil a učinil pánem. Na základě této zkušenosti zmrtvýchvstání se jim ujasnilo, co již předtím poznali; Tento člověk Ježíš byl víc než Boží poslové ve starém zákoně. V něm byla Boží spása, Boží zjevení, ba sám Bůh byl pro ně zde a bude zde v něm pro lidi vždycky.

Tuto skutečnost, plnou napětí, ba paradoxní, zvažovača prvotní církev i církev v následující době. Církev se snažila - jak jsme viděli v seš.6 - vyjádřit ji rozmanitými popisy a tituly. Církev byla přitom přivedena k poznatku - se zárodky již v novožákonní době -, že v tomto Ježíši se stal člověkem, že je Ježíš Bůh a člověk. Stejně rostlo zároveň oprávněně poznání, že tomuto Božímu vyjití ze sebe musí odpovídat nějaká skutečnost v Bohu samotném - a tato skutečnost našla svůj odraz v učení o Nejsvětější Trojici. (O tomto dalším pronikání se bude podrobně pojednávat v sešitě 10)

4.3 Ježíšova smrt - důsledek jeho spásonosné poslušnosti

Odpověď na otázku, kdo byl Ježíš a jakou úlohu hrál, bude muset ještě prozkoumat, jaký význam zaujímala Ježíšova smrt v rámci jeho života. V souladu se záměrem tohoto sešitu se přitom nebudeme tázat na onen hlubší výklad, který byl nalezen učedníky pro Ježíšovu smrt pod dojmem jeho zmrtvýchvstání. (Srv. sešit 7/4)

4.31 Ježíš ochoten k naprosté poslušnosti

Historicky nazíráno nebyl násilný konec Ježíšův nějaká tragická náhoda, nýbrž záměrná machinace. Jak ukazuje pravděpodobně historický nápis na kříži "Král židovský" (Mk 15, 25) a ukřižování jako římský způsob poprav, byl Ježíš popraven jako údajný Mesiáš, nárok, který podle židovského práva nebyl žádným zločinem, ale vůči Římanům mohl být lehce přeměněn v politický nárok na království. (Srv. seš. 6/3.21)

ve skutečnosti musí být ovšem Ježíšova násilná smrt chápána jako důsledek jeho působení. "Ježíš uvedl v pochybnost zákon, ale napadená zákon provedl protiúder a uvedl v pochybnost Ježíše. A tak byl Ježíš zabit ve jménu Boha, který byl pokládán za garanta onoho nábožensko-kultického zákonodárství, s nímž se Ježíš dostal do konfliktu." (Hans Kessler, cit. dílo, str. 251n)

Evangelní podání přihlíží k tomuto stavu věci, když v souvislosti se sobotním uzdravením dává svolat farizeů a herodiánů k poradě o tom, jak by mohli Ježíše zničit (Mk 3,6), nebo když nechává vyústit vzkříšení Lazarovo do usnesení velerady o Ježíšově smrti (Jan 11,49-53).

O poměru Ježíšově k své smrti lze při nejmenším říci, že Ježíš počítal s možností násilné smrti. Smrt Jana Křtitele (Mk 6,14-29) mu jistě nebyla neznáma. Za ještě nebezpečnější než Heroda musel však Ježíš považovat nepochybně farižské zákoníky a saducejskou kněžskou šlechtu, protože uvedl je i jejich vládu v hlubokou pochybnost. přesto setrval Ježíš odhodlaně při svém poslání.

Z Ježíšovy věrnosti Boží vůli, vlastního poznání a tím sobě samému nevyplývá ovšem, že by byl přímo chtěl svou násilnou smrt a že by ji vyprovokoval. To platí i tehdy, je-li pravdivou domněnka, že Ježíš chtěl svým vstupem do Jeruzaléma v poslední hodině před příchodem království Božího se svým poselstvím konfrontovat celý Izrael a postavit jej před rozhodnutí. "Zajisté, dal v sázku život. Ale stěží chtěl svou smrt. chtěl víru Izraele. Ostatní věci nechal

otevřené pro Boha." (Srv. H. Kessler, cit. dílo, str.232-34)

I kdyby se historicky o smrti Ježíšově nedalo říci nic více, bylo by to málo? Zajisté nikoli. Neboť smrt byla jistě důsledkem jeho poslušnosti vůči vůli Boží. Jestliže je však nutno vidět v této poslušnosti spásu pro lidstvo, je třeba bez pochyby vidět tuto spásu pro lidstvo i v Ježíšově smrti, v níž se tato poslušnost soustředila do posledního důsledku.

4.32 Ježíšova naprostá poslušnost - základ spásy

vyložil Ježíš teologicky svou budoucí smrt? poslední teologický výklad Ježíšovy smrti pochází jistě z víry prvotní církve ve zmrtvýchvstání. přesto lze říci něco i k výkladu Ježíšovy smrti jím samým, i když o tom neleze získat absolutní historickou jistotu.

především přesnější pojednání o zprávách o poslední večeři k tomu může poskytnout důležité odkazy. v Mk 14,26 praví Ježíš: "Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy ho budu pít nový v království Božím." Chápeme-li tento výrok s mnohými exegety jako původní výrok Ježíšův, pak slavil Ježíš poslední večeři se svými učedníky v očekávání bezprostředně nastávajícího království Božího. Byl přesvědčen, že po jeho smrti bude ihned následovat království Boží.

dále může být nápadné, že se Ježíšovo jednání při večeři odlišuje ve směrech od podobných židovských hostin;

1. pohár, který byl jindy podáván jako přání spásy pouze hostu, který měl být zvláště poctěn, byl zde podáván všem.
2. podávání chleba a kalicha je provázeno slovy výkladu. Takto nazíráno chtěl Ježíš svým učedníkům poskytnout požehnaní a zprostředkovat spasení; konečnou spásu tváří v tvář blížíící se smrti.

Odtud lze uvažovat, zda časově konečný posel a nesitel spásy nepostavil svou smrt do pozitivní souvislosti s příchodem království Božího. Jeho smrt by pak^{ne} byla pouhou po-

hnutkou, nýbrž zároveň prostředkem, který umožňuje časově konečný dar, příšhod Božího království. Časově konečná spása jako plod této smrti - že to Ježíš viděl takto je i v tom hodné víry, když uvážíme, že byla tehdy zcela běžná myšlenka, že mučednická smrt má zástupný účinek za lid.

4.4 Ž i v o t k ř e s t a n ů - n ě s l e d o v á n í K r i s t a

Ze všeho, co evangelia vypovídají o životě Ježíše z Nazareta, je patrné, jak velký zájem měla prvotní církev, která byla přece obcí zmrtevýchvstalého pána, o pozemský život a působení svého pána. Mohlo by udivovat, že nepovažovala po zmrtevýchvstání tento život za bezvýznamný. Jaké vědomí za tím vězí? Určitě to, že Ježíš ve svém pozemském životě sice vykonal něco, co takto už nemohlo a nemuselo být konáno, ale že církev jako obec zmrtevýchvstalého pána mohla mít účast na jeho spáse pouze tím, že šla cestou svého Mistra a učinila tuto cestu měřítkem svého vlastního života. Právě přihlášení se k tomu, který vstal z mrtvých, k "pánu", vyžaduje od církve a od věřících všech dob plnění vůle Boží, která byla v Ježíši nejniternejším zákonem jeho života.

Autorem tohoto sešitu je Dr. Rolf Baumann, Stuttgart